

Historiske knudepunkter i anledning af 20. NSFL

Ruth Mulvad, Foreningen for SFL i Professionerne

Historien om Nordisk Forening for SFL og Socialsemiotik, oplevet af Ruth Mulvad¹

Hvorfor en Nordisk Forening for SFL? Ved den stiftende generalforsamling for Nordisk Forening for SFL, NSFL, i 2007 blev netop det spørgsmål stillet. Men siden har foreningen vist sin store betydning for at fremme og udvikle SFL i Norden takket være det sproglige fællesskab mellem de beslægtede nordiske sprog, norsk, dansk og svensk. Det kulturelle og sproglige fællesskab opviser forskelle som netop på grund af lighederne bliver frugtbare i udvekslingen af forskning og udvikling inden for de mange områder som SFL fungerer i.

I anledning af den 20. nordiske konference for SFL og socialsemiotik fortæller jeg den historie ud fra min erindringshorisont. Jeg slår ned på en række knudepunkter sådan som jeg har oplevet dem, og på den måde jeg ser dem, og så kan andre medtænke egne erfaringer hvad enten de er lange eller korte. Jeg kommer som følge deraf uvægerligt til at forbigå og hoppe over en masse af andres indsatser, bøger, kurser, konferencer osv. Andre må sammenstille et mere udførligt historisk billede af foreningen.

Fortællingens ramme

Hvad er mere nærliggende end at lave en socialsemiotisk analyse af hovedtræk i foreningens virke og udvikling gennem tiderne: Hvad er der foregået, hvordan så *feltet* ud? Hvem var medlemmerne, hvilken rolle spillede de, hvad var *relationerne*? og hvilke *måder* har de kommunikeret på? Altså en analyse af de kontekster som gennem tiderne har defineret foreningen og været rammerne for NSFLs betydning i Norden (Halliday & Matthiessen 2014, s. 33-34).

SFL dukker op ved tilfældigheder, i Danmark og andre steder i verden

I Danmark blev Uwe Helm Petersen, lektor ved Syddansk Universitet, den afgørende person for introduktionen af SFL i Danmark. I 2019 forklarede han i et internt interview at det skete ved en tilfældighed:

*Sidstnævnte interesse [for SFL] opstod ved en tilfældig snak med kollegaen Søren Schneider om dansk og tysk grammatik, hvor Uwe provokerende mente, at den danske grammatik var noget mere interessant end den tyske. Den greb Søren fluks og tilbød Uwe at undervise i dansk virksomhedskommunikation, fordi han manglede en, der kunne undervise i dansk på virksomhedskommunikation. Uwe fik noget temmelig misvisende at vide, at han skulle undervise i dansk grammatik, men fandt hurtigt ud af, at de studerende havde mere brug for at lære at producere tekster. Og så var gode råd dyre, hvis ikke Uwe lige havde læst M.A.K. Hallidays grundbog *Introduction to Functional Grammar*, som blev udgangspunktet for undervisningen. (Nielsen 2019)*

Uwe Helm Petersen erfarede at den traditionelle grammatik og den faktiske sprogbrug er to uforenelige størrelser. De studerende på Institut for Sprog og Kommunikation, Virksomhedskommunikation, kunne ikke bruge formel grammatik til at lære at skrive tekster der kunne fungere hensigtsmæssigt i en virksomhedspraksis.

Andre SFL-pionerer har lignende erfaringer med undervisning i sprog. Mange andre stemmer

¹ Artiklen bygger på mit jubilæumsoplæg på 20.NSFL, 7.-8. november 2024, Københavns Professionshøjskole.

kunne være valgt, men Mary Schleppegrell, prof. em., University of Michigan, Ann Arbor, kan fungere som talerør:

(...) at the Center for Applied Linguistics (...) I got involved in a research project in schools in the Washington area where there were many children speaking languages other than English. (...) I focused specifically on the use of because-clauses, (...). I asked the questions how do we describe what is better or what is more developed in their language? What theories do we have to help us? I was not satisfied with the ways because was described in the research, (...). The ways the children I interviewed were using because-clauses was not really like that. (...)

One day in 1986 or 1987, I was in the library at the Center for Applied Linguistics, and there I discovered Halliday's Introduction to Functional Grammar. This book really changed my trajectory and my academic life from then on. (Maagerø et al. 2022: 120)²

I sit projekt i Washington om andetsprogslevers brug af *fordi*-sætninger viste det sig at litteraturen om den type sætninger ikke passede med den måde eleverne brugte dem på. Tilfældigvis fandt Mary Schleppegrell M.A.K. Hallidays *Introduction to Functional Grammar* på en hylde i biblioteket, og det ændrede ikke alene hendes forskning, men også hendes akademiske liv, - en erfaring som mange sikkert også har gjort.

Min egen tilfældighed fandt sted i Finland i begyndelsen af 1990erne. En dag fik jeg af min kollega på Åbo Akademi Universitet, Professor Bengt Loman, stukket *Barnspråk i Klasssamhälle* (Loman 1974) i hånden, - den antologi som i løbet af 70erne og 80erne gjorde Basil Bernstein berømt i hele Norden. Det var dengang lærerstuderende i Norden lærte at sige *restringeret* og *elaboreret kode*. I antologien havde Bengt Loman valgt at bringe tre artikler af Basil Bernstein og en af Michael A. K. Halliday. Dem fandt jeg interessante, dog uden dengang at være i stand til at læse dem med en dybere forståelse. Men jeg forstod i hvert fald så meget at jeg her kunne finde det som jeg havde manglet i mine jobs som lærer i dansk i fremmedsprogede miljøer rundt om i Europa. Tilbage i Danmark i 1995 gik jeg straks i gang med at finde ud af om der fandtes miljøer for SFL et sted i landet. Så fra slutningen af 1990erne og frem pendlede jeg flittigt mellem København og Syddansk Universitet for at deltage i SFL-kredsens fredagsseminarer på Institut for Sprog og Kommunikation under ledelse af Uwe Helm Petersen.

Et andet af utallige eksempler på at Hallidays arbejder tilfældigt bliver livsændrende, kan matematikeren Kay O'Halloran være et eksempel på. Som matematiklærer undrede hun sig over hvorfor elever i skoler i socialt udsatte områder ikke opnåede samme gode resultater som eleverne i skoler i mere velstående områder. Hun fortæller:

I had taught in low-performing schools in deprived areas, and I knew that students did not achieve the same level of success compared to students from upper- and middle-class areas. Then I met Jay Lemke who had been in Australia working with Michael Halliday. I explained my research interests and he said: "You should go and see Michael O'Toole." I then met with Michael O'Toole, and he talked about the social semiotic perspective and his work on the language of displayed art. This meeting had an impact on me. I ended up transferring from the University of Western Australia to Murdoch University so I could complete my PhD under Michael O'Toole's supervision. (Maagerø et al. 2022: 77-78)

² Eva Maagerø, prof. em. UiSN, Elise Seip Tønnessen, prof. em. UiA, og jeg rejste i 2018-2020 rundt i tre kontinenter og interviewede ni af socialsemiotikken og SFLs første kvinder (Maagerø et al. 2022).

For Kay O'Halloran blev det SFLs unikke sammenkobling af tegn og betydning som blev hendes ændrende øjeblik. Hun er således et eksempel på at selv om Hallidays systemisk funktionelle teori om betydningskonstruktion er udarbejdet på basis af verbalsprog, så er det en teori som i sig selv har indbygget anvendelsesmuligheder for al slags betydningsdannelse i sociale kontekster.

NSFL gennem tiderne

I gennem tiderne har forskellige aspekter af SFL været på foreningens program, flere og andre deltagere er kommet til, ligesom mange artikler og værker er blevet skrevet og udbredt i hele Norden. Også foreningens lovgrundlag er blevet ændret. Inddelt i perioder tegner der sig disse tre:

1. 2005-2006 og tiden før. Ind i SFL og SFL ud i Norden
2. 2007-2013. SFL, andre tekster, kontekster og betydningsystemer
3. 2014-2024. SFL og Socialsemiotik: betydning

I det følgende beskriver jeg nogle hovedtræk i hver af de tre perioder sådan som jeg ser dem: hvad skete der, hvem var involveret og hvordan blev der kommunikeret? Efter hvert kapitel sammenfatter jeg foreningens virke og betydning i Norden ud fra kontekstvariablerne *felt*, *relation* og *måde*.

2005-2006 og tiden før. Ind i SFL og SFL ud i Norden

Den første start kan ikke forstås uden at komme ind på det der gik forud for at det overhovedet var muligt at samle 12 mennesker fra både Norge, Sverige og Danmark til det første møde på SDU i 2005. Ligeledes gør forhistorien det også klart hvorfor hovedindholdet på de to første møder var harmonisering af oversættelserne af den engelske SFL-terminologi til norsk, svensk og dansk.

SFL i Norden i tiden op til 2005

Uwes pionerarbejde på Syddansk Universitet fik afgørende betydning for SFL i Danmark. Han tog initiativ til *SFL-kredsen ved Institut for sprog og kommunikation* som holdt regelmæssige, åbne fredagsmøder med oplæg om SFL-emner, præsentation af SFL-litteratur, fælles læsning og gennemgang af teoretiske værker osv. På instituttet organiserede han læsning og diskussioner af centrale tekster der også omfattede studier af Hallidays teoriudvikling fra den første begyndelse tilbage i 1960'erne.

I 1999 afholdt Institut for Sprog og Kommunikation *International Graduate School in Language and Communication* på SDU. 25 deltagere fra Norge, Sverige, Danmark plus enkelte fra Storbritannien, USA og Tyskland blev af Michael A. K. Halliday, Ruqaiya Hasan og Christian M.I.M. Matthiessen undervist på et videnskabeligt niveau i SFL. Flere af deltagerne, heriblandt også Halliday og Hasan, var indkvarteret på Dalum Landbrugsskoles elevhjem og hyggede sig i fællesskab om aftenen over aftensmaden og rødvin fra bokse. Der var rig lejlighed til at diskutere den megen lærdom vi sugede til os, støttet af et digert to-bindt kompendium som kursuspå litteratur med tekster af de tre undervisere fra 1981 til 1999.

I Norge blev en antologi af SFL-tekster redigeret og oversat til norsk (Berge et al. 1998). Den fik stor betydning for forståelsen af SFL ikke bare i Norge, men i hele Norden. Bogen udkom efter besøg af Halliday og Hasan i Norge: i 1994 holdt Halliday forelæsning på et lingvistsymposium i Trondheim på initiativ af Kjell Lars Berge, og i 1997 blev Halliday og Hasan inviteret som gæsteforelæsere til Universitetet i Agder, Kristiansand. Eva Maagerø og Elise Seip Tønnesen udgav *Samtaler om tekst, språk og kultur* (2001) med interviews af bl.a. Halliday og Hasan, optaget i 1999 under sommerkurset på SDU i Odense.

Der blev i de følgende år udgivet mange centrale værker: de to første udgaver af en dansk SFL-grammatik for det danske sprog kom i 2001 og 2005 (Andersen et al. 2001, Andersen & Smedegaard 2005. Tredje udgave Andersen & Holsting 2015). I alle fire nordiske lande blev feltet

kvalificeret og teorien udbredt. Der blev skrevet ph.d.-afhandlinger, bøger og artikler om SFL og SFL i praksis. Der blev undervist i SFL på universiteter, læreruddannelser, efter- og videreuddannelser. Der blev udgivet introduktioner til SFL på norsk (Maagerø 2005) og svensk (Holmberg & Karlsson 2006). Undervisningsmaterialer så dagens lys, fx Andersen (2007) og Mulvad (2002a, 2002b).

Flere nordiske forskere og undervisere deltog i den årlige globale SFL-konference i Sydney og fik kontakt til australske og andre internationale forskere og undervisere inden for SFL. Michael A. K. Halliday fik i 2005 på den internale SFL-konference, ISFC 32 i Sydney overrakt et nordisk festskrift i anledning af hans 80-års fødselsdag (Berge & Maagerø 2005). 19 skribenter fra Danmark, Norge og Sverige hyldede Halliday med artikler om deres arbejde med SFL. Emnerne afspejlede de aktuelle felter inden for SFL i Norden: til de lingvistiske studier føjede der sig artikler med især pædagogiske vinkler.

Med Hallidays og Hasans deltagelse i konferencer, med udgivelser og udbredelse af SFL-litteratur i Norden, og med kontakter og møder på tværs af de nordiske lande voksede omfanget af institutionelle SFL-miljøer så det udgjorde en tilstrækkelig grobund for SFLs lange vej gennem nordiske forsknings- og uddannelsesinstitutioner: Nordisk Forening for SFL blev officielt stiftet i 2007.

Men faktisk blev SFL allerede præsenteret i Norden i 1980 idet Halliday holdt foredrag for Nobelkomiteen i Stockholm, inviteret af dennes formand, professor Sture Alen. I den forbindelse benyttede Halliday lejligheden til at dyrke sin interesse for jernbaner med en togrejse op gennem Norge. Halliday var atter i Stockholm i 1992 og 1994, ligeledes inviteret af Nobelkomiteen.

I 1989 fandt 16. ISFC sted i Helsingfors. Arrangør var Eija Ventola, Helsingfors universitet, som i flere omgange havde været bosat i Sydney og skrevet sin ph.d.-afhandling der. Om der var andre nordiske deltagere i ISFC i Helsingfors end finlændere, ved jeg ikke, men i hvert fald ser det ud som om hverken det finlandske SFL-miljø eller Hallidays Stockholmsbesøg fik indflydelse i det øvrige Norden i samtiden.

De to første NSFL-møder: Ind i SFL og ud i Norden

Det var Uwe Helm Petersen der var drivkraften til at invitere til det første SFL-møde i Norden i 2005. På dagsordenen var oversættelse af den engelske terminologi til svensk, norsk og dansk. I to dage sad vi i rundkreds og kiggede op på et lærred som viste Uwes forslag til en terminologiliste, i øvrigt på lokalets eneste computer! Term for term diskuterede vi den mest hensigtsmæssige oversættelse. Det affødte naturligvis også en fordybelse i teorien for at afklare termernes betydning. Det var starten på udarbejdelsen af den terminologiliste som siden har eksisteret som et løbende projekt i tilknytning til de årlige NSFL-møder.

Behovet for listen udsprang af den fordybelse i SFL som foregik rundt omkring i Norden. Bøger og artikler blev udbredt på originalsprogene, og derfor var der brug for en vejledning i hvordan de engelske termer skulle oversættes til svensk, norsk og dansk sådan at man sikrede sig samme forståelse hvad enten man læste en tekst på det ene eller det andet sprog.

Arbejdet med terminologilisten var også emnet på det andet nordiske møde i Göteborg i 2006. Her var deltagerantallet næsten fordoblet: 21 sprogfolk fra uddannelsesinstitutioner, universiteter og læreruddannelser i Norge, Sverige, Danmark og nu også Finland deltog. På begge møder begyndte deltagerne at netværke: en del af tiden blev brugt på at vise overheads med navne på personer der arbejdede med SFL eller tilgrænsende teorier, titler på artikler og bøger o. lign.

Det var et fælles engagement og en interesse i at udbrede kendskabet til SFL der bragte deltagerne sammen til to dages intenst arbejde og inspirerende samvær. Det blev også starten på mange og lange venskaber.

Opsamlende: 2005-2006 og tiden før. Ind i SFL og SFL ud i Norden

Lad os samle op på begivenhederne til og med de to første møder i 2005 og 2006: Hvordan så konteksten ud: hvilke *felter*, *relationer* og *måder* udgjorde rammerne for forrentningen: hvilken betydning fik SFL i Norden?

Hvordan så feltet ud?

Feltet udgjordes i høj grad af aktiviteter der havde med udforskningen af SFL at gøre: ikke mindst det leksikogrammatiske stratum blev genstand for studier. Karakteristisk var det da også at netop terminologien var i centrum for de to første møder fordi det var vigtigt allerede her i udbredelsesfasen at sikre en fælles forståelse af sprogmodellens strata og dens flerdimensionale sammenhæng mellem kontekst, semantik og leksikogrammatik.

Hvilke relationer var der?

Relationerne var uformelle og byggede på de kontakter som vi hver især havde eller skabte. Det var i høj grad forskere og undervisere i sprog og lingvistik på universiteter og i andre dele af uddannelsessektoren, især i læreruddannelser, der var kernen i denne første tid. Mange oplevede nye internationale sammenhænge og gennembrud og blev slået af at møde åbne fællesskaber både i nordiske og globale SFL-sammenhænge. Fælles for alle var en oplevelse af at opgaven var vigtig, personligt, socialt og politisk.

Hvilke kanaler blev SFL kommunikeret igennem, hvilke kommunikationsmåder?

Kanalerne var spredte og usammenhængende: der blev udgivet ph.d.-afhandlinger, bøger og artikler de steder som var tilgængelige, fx universitetsforlag, men også større forlag som norske Cappelen, danske Alinea og Akademisk Forlag og svenske Hallgren & Fallgren. Faglige foreninger blev brugt, fx Norsk lærerforening og Dansk lærerforening, både deres kurser, konferencer og tidsskrifter.

Hvilken betydning fik foreningen i Norden?

Alt i alt kan vi se at kontakten mellem Norge, Sverige og Danmark i den grad styrkede det man var optaget af: forståelsen og udbredelsen af SFL inden for både forskning og uddannelse. Finland fulgte ikke samme udvikling, måske fordi det finske sprogs dominans i Finland (svensk, det andet nationalsprog i Finland, er førstesprog for blot ca. 6% af befolkningen) ofte medfører en isolation i forhold til at deltage i det nordiske sprogfællesskab. SFL var netop på Helsingfors universitet på det tidspunkt især udbredt inden for finsksprogede miljøer.

2007-2013. SFL, andre tekster, kontekster og betydningssystemer

Denne periode blev meget aktiv. Foreningen blev officielt stiftet, SFL blev udforsket, også som en teori om betydningsdannelse med andre tegnsystemer end verbalsproget: hvordan anvendes teorien når den tages med i nye kontekster?

Stiftende generalforsamling 2007

Den stiftende generalforsamling fandt sted i forbindelse med ISFC 34 i 2007. Som det centrale center for SFL i Danmark fandt dette års internationale SFL-konference sted netop på SDU i Odense. Omkring 20 personer fra Norge, Sverige, Finland og Danmark mødte op i en pause, stemte for vedtægter, valgte en bestyrelse som senere konstituerede sig med Thomas Hestbæk Andersen, Institut for Sprog og Kommunikation, SDU, som formand.

Men midt under mødet gik døren pludselig op og ingen kunne undgå at bemærke at Eija Ventola, lektor i engelsk på Helsingfors Universitet, trådte ind i rummet. Hun greb (uopfordret) ordet (på engelsk) og problematiserede i et længere, lettere vredt indlæg eksistensen af en nordisk

forening og søgte at hindre dannelsen af den idet hun så eksistensen af en nordisk forening som i bedste fald overflødig og ellers skadelig da den ville komme til at konkurrere med den allerede veletablerede europæiske SFL-forening, ESFC. Deltagerne måtte lige sunde sig oven på den oplevelse som var så helt anderledes end den udbredte tillidsfulde pionerånd i SFL-miljøet. Foreningen blev på trods af dette optrin dannet idet samarbejdet omkring det nordiske sprogfællesskab allerede havde vist sig så betydningsfuldt for udviklingen og udbredelsen af SFL at foreningen ville styrke SFLs stilling i Norden og dermed også i Europa.

I vedtægterne blev netop sprogfællesskabet fremhævet: Foreningens formål er: *at fremme arbejdet med den systemisk-funktionelle beskrivelse af de nordiske sprog: dansk, norsk og svensk*, og desuden: *Foreningens officielle sprog er dansk, norsk og svensk. Al kommunikation i foreningen vil normalt foregå på et af de tre sprog*.

På mødet blev Hallidays pointe desuden bragt på banen: Nok er teorien om sprogets funktion i kontekster sprogovergribende, men Hallidays leksikogrammatiske beskrivelsesapparat er udviklet til at beskrive det engelske sprog, og derfor må det tilpasses det sprog som skal beskrives, fx sådan som det allerede var gjort i de første udgaver af beskrivelsen af det danske sprog (Andersen et al. 2001, Andersen & Smedegaard 2005).

Perioden 2007-2013. SFL, andre tekster, kontekster og betydningssystemer

3. NSFL-konference fandt sted på Oslo Universitet i 2007. Foreningen fik en hjemmeside, nogle oplæg blev præsenteret på PowerPoints, men fotos fra mødet viser at overheadprojektoren slet ikke var gået af mode, og at papir og blyant stadig blev flittigt brugt. Men den overvejende kommunikation mellem foreningen og medlemmerne foregik let og smidigt via e-mail. Nyt var det at der begyndte at udkomme konferencerapporter, nogle af dem også elektronisk (Andersen et al. 2013, Hållsten et al. 2013, Kvåle et al. 2015).

Temaet for mødet i Oslo var *Systemisk-funksjonelle perspektiver på språkopplæring og utdanning*. De tre næste møder, 2008 i Helsingfors, 2009 i København, 2010 i Tønsberg havde ikke noget tema, men her i foreningens første år var der stadig fokus på sprogmodellen og ofte dens anvendelse i uddannelsessammenhænge, altså tæt på Hallidays eget felt.

Med det 7. NSFL-møde i 2011 skete der noget: nogle oplæg bevægede sig ud i nye områder som temaerne for de næste tre møder viser: *Text, kontext och betydelse* var temaet i 2011 i Södertörn hvor fx reklametekster, medicindiskurs, krimonologitekster, unge pigers blogtekster blev inddraget (Hållsten et al. 2013). I Odense i 2012 var det *Steder som tekster & tekster om steder*. Selve sprogmodellen blev sat i spil:

Når vi bevæger os ud i stedet, støder vi ind i en lang række teoretiske, deskriptive og applikationsmæssige forhold, som er interessante at diskutere – fx spørgsmål som 'hvad er en tekst'?

nordisksfl.org

Teorien blev flyttet ud i nye kontekster og betydningssystemer, og det følgende år, 2013, i Kristiansand var det forholdet mellem tekst og kontekst der var på programmet med spørgsmålet om

hva som er relevant kontekst og hvordan den best kan undersøkes, og (...) hvordan medieteknologiske og sosiokulturelle forhold virker inn på verbale og multimodale strukturer og systemer; og hvordan disse relasjonene kan modelleres og studeres fra et SFL-perspektiv.

nordisksfl.org

Det er helt tydeligt, at de nye kommunikationsformer fik stor betydning helt ind i kernen af

udforskningen af SFL. Dette kulminerede med ændringen af foreningens vedtægter det følgende år på mødet i Stockholm i 2014.

Opsamlende: 2007-2013. SFL, andre tekster, kontekster og betydningssystemer

Karakteristisk for denne anden periode er at foreningen ændrede sig markant idet alle tre kontekstkonfigurerende variabler, *felt*, *relation* og *måde* ændrede sig.

Hvordan så feltet ud?

Der skete i høj grad udviklinger i teorifeltet idet nye områder blev inddraget, både når det gjaldt typer af tekster og undersøgelsesområder. Det betød at hele sprogmodellen blev genstand for interesse: nye kontekster blev undersøgt, nye betydningssystemer inddraget, og det stillede spørgsmål til anvendelsen af hele sprogmodellen, herunder beskrivelsesapparatet. Teoretiske spørgsmål rykkede op på højere strata i modellen idet mere overordnede begreber som fx register blev gjort til genstand for plenumoplæg (Hållsten et al. 2013).

Hvilke relationer var der?

Det var især nye institutionelle roller, forskere inden for andre områder end lingvistiske og pædagogiske, som satte deres præg på foreningen. Et af disse områder var forskningsmiljøer inden for elektronisk og visuel kommunikation. Et andet var tekstforskning. De nye relationer til den nordiske forskningsverden gled lige så stille ind i foreningen. Man forholdt sig støttende og positivt, også til de nye erfaringsområder. Men det var stadig de humanistiske områder der var altdominerende.

Hvilke kanaler blev SFL kommunikeret igennem, hvilke kommunikationsmåder?

Udgivelsen af konferencerapporter på universitetsforlag kan aflæses som en form for institutionalisering af foreningen. Foreningens medlemmer redigerede og skrev i det hele taget mange bøger og artikler. Det resulterede i en højere grad af synlighed både i universitetsverdenen og udadtil til andre samfundsinstitutioner, især uddannelsesverdenen.

Hvilken betydning fik foreningen i Norden?

Foreningen integrerede sig institutionelt i Norden. Man kan sige at pionerfasen var slut. Status på SFL i Norden sammenfatter redaktørerne af *Nordisk Socialsemiotik* (2012) Andersen & Boeriis i forordet således:

Denne antologi præsenterer i 13 artikler nye nordiske landvindinger inden for pædagogiske, multimodale og sprogvidenskabelige facetter af socialsemiotikken. Ud af et væld af forskellige perspektiver og nedslag søger forfatterne såvel at rydde op i hidtidige problemer som at pege frem mod interessant og nødvendig fremtidig udforskning af teoretiske, deskriptive og applikationsmæssige aspekter af socialsemiotikken. (Andersen & Boeriis 2012: 7)

Det er bemærkelsesværdigt, at betegnelsen SFL i dette citat er helt væk. Alene betegnelsen *socialsemiotik* anvendes – et fænomen som jeg vender tilbage til i forbindelse med ændringen af foreningens navn i 2014.

Landvindingerne blev i høj grad drevet frem af de enkelte medlemmer i de sammenhænge hvor de forskede og underviste. Det var ikke foreningen som sådan der tog initiativ eller organiserede udviklinger hverken i form af udgivelser, etablering af diverse fora, fysisk eller online. Foreningens aktiv var det årlige møde for medlemmernes præsentation af egne arbejder.

2014-2024. SFL og Socialsemiotik: betydning

Denne periode var frem for alt præget af et større fokus på multimodalitet, både hos de inviterede oplægsholdere og i sessionsoplæggene. Alt i alt var tendensen et kraftigere fokus på betydningskonstruktion.

10. NSFL-konferencen, 2014 i Stockholm: SFL og socialsemiotik

I 2014 blev foreningens navn ændret til *Nordisk forening for SFL og socialsemiotik*. Formålsparagraffen kom til at lyde:

§2: Foreningens formål er (i) at fremme udbredelsen af den systemisk-funktionelle lingvistik og den socialsemiotiske videnskab i Norden, og (ii) at fremme arbejdet med den systemisk-funktionelle beskrivelse af de nordiske sprog: dansk, norsk og svensk (min fremhævelse).

nordisksfl.org

Ændringen ligger i direkte forlængelse af den øgede brug af termen *socialsemiotik*, ofte som erstatning for betegnelsen *SFL*. Men hvor kom denne term fra? Hvorfor trængte den *SFL* i baggrunden? Hvad skal man forstå ved *socialsemiotik*? Hvad betyder *og*'et mellem *SFL* og *socialsemiotik*?

Termen socialsemiotik i SFLs historie

Halliday foretrak at bruge termen *SFL*, men betegnelsen *socialsemiotik* dukkede op i titlen på antologien *Language as social semiotic* (1978). Artiklerne kredser omkring udlægning af titlen og fokuserer på *socialisering*: barnets første socialisering og sproglige udvikling, socialisering i skole og hjem i forbindelse med Hallidays samarbejde med Basil Bernstein (O'Donnell n.d.). Det er således den sociale betydning af sprogets funktion der er i fokus i bogen, og mindre beskrivelsen af sprogets væsen, selve sprogmodellen. Man kan sige at Halliday retter blikket mod sprogmodellens samfundsmæssige og politiske betydning. I bogen forklarer Halliday de teoretiske sammenhænge bag det som Bernstein alene kunne beskrive i sine studier af socialisering i klassesamfundet: at sproget spiller en afgørende rolle for den skæve fordeling af magten og samfundets goder (Bernstein 1971).

To centrale forskere, Clare Painter (Maagerø et al. 2022, s.102) og Theo van Leeuwen (Andersen et al. 2005, s.108) forklarer fremvæksten af termen med at verbalsproget i dag typisk optræder i multimodale omgivelser, at betydning konstrueres med mange slags tegn på én gang, - tegn som har forskellige betydningspotentialer: hvordan kan multimodale tegnsystemer og deres samfundsmæssige betydning beskrives (Kress & van Leeuwen 1996, van Leeuwen 2005)?

Termen socialsemiotik i NSFLs historie

Set i lyset af Hallidays forståelse af termen *socialsemiotik* i 1978 rejser der sig nogle spørgsmål til formuleringen af foreningens vedtægter:

...den systemisk-funktionelle lingvistik og den socialsemiotiske videnskab...

nordisksfl.org

Hvorfor har man formuleret det som to nominalgrupper med hver sin kerne: *lingvistik* og *videnskab*? Og hvad betyder *og*: er det både/og? eller er *SFL* og *socialsemiotik* to forskellige områder med hvert sit genstandsområde? Den følgende formulering kunne antyde en sådan forståelse:

...arbejdet med *den systemisk-funktionelle beskrivelse af de nordiske sprog: dansk, norsk og svensk* (min fremhævelse).

nordisksfl.org

Her kunne det se ud som om sprogbeskrivelse er noget SFL tager sig af, men hvad så med socialsemiotikken? Bestyrelsesmedlemmer fra dengang forklarer³ at tilføjelsen kom med fordi området multimodalitet vandt frem. Problemet var at multimodalisterne ikke kunne se sig selv som lingvister, det som L'et i SFL står for. Ved at tilføje *socialsemiotik* kunne foreningen bygge bro til den multimodale forskning. Også inden for uddannelsesforskning var der folk som beskæftigede sig med multimodalitet, og mange mere med det end med verbalsproget. Begge navne kom i sidste ende med fordi sprogfolkene ikke ville gå med til at stryge termen *SFL*.

Perioden 2014-2024. SFL og Socialsemiotik: betydning

Temaet for NSFL i Stockholm i 2014 hvor vedtægterne blev ændret, var ganske sigende *Vid SFLs gränser*:

Var går den systemisk-funktionella lingvistikens gränser? Vilka frågor kan SFL besvara? Vilken typ av empiri går att studera inom ramarna för SFL? Vilka är de mest aktuella teoretiska och metodiska utmaningarna?

nordisksfl.org

Arrangørerne i Stockholm oplevede altså at der var grænser for hvad SFL kunne udforske. Samme problemfelt findes i temaet for det følgende års NSFL i 2015 i København: *SFL i kobling med ...* hvor SFL blev taget med ud i nye felter og konfronteret med dominerende teoridannelser inden for fx multinational virksomhedskultur, den offentlige sektor, medicinalsektoren, psykiatrien, instagram, trossamfund og personlighedstest.

De næste otte NSFL, fra 2016 til 2023, så sådan ud:

2016 Oslo: Språk og diskurs i pedagogiske og vitenskapelige sammenhenger:
systemisk-funksjonelle og sosialsemiotiske perspektiver

2017 Göteborg: Grammatik, kritik, didaktik

2018 Aalborg: SFL som anvendt teori

2019 Vestfold: Åbent tema

2020 Uppsala (online): SFL i bekanta och nya landskap

2021 Odense (online) SFL og den kommunikerende organisation

2022 Halden: SFL og socialsemiotikk i møte med lokale og globale utfordringer.

2023 Örebro: Socialsemiotiska och systemisk-funktionella perspektiv på digitaliseringens möjligheter och problem

Listen viser, at det var de samme tendenser der gik igen: der blev inddraget nye felter for anvendelse og set på de muligheder, udfordringer og problemer det medførte. I 2018 blev et

³ I en e-mail (13.05. 2025) skriver Anders Björkvall (p.c.): - *Socialsemiotiken var kopplingen till den multimodala forskning som (...) många forskare i Norden höll på med. (...) - Socialsemiotiken är också begriplig för många forskare från utbildningsvetenskap/pedagogik/didaktik som inte har sin bakgrund i språkvetenskap och SFL. (...) och de här didaktikforskarna (...) läste Kress men aldrig Halliday, för att hådra det hela. (...) - Samtidigt är det ju inte särskilt utmanande att lägga till socialsemiotik i namnet – det var väl Halliday själv som kom på det!*
Den daværende formand og forslagsstiller, Thomas Hestbæk Andersen (p.c.) skriver i en e-mail fra 05.04.2025: *Jeg foreslog også (meget radikalt) om man så skulle droppe sfl, for socialsemiotikere er vi jo alle i den abstrakte forståelse af teorien (jf. Hallidays LASS fra 1978), men det var lingvisterne blandt os ikke begejstrede for ... 😊 Så vi endte med det lidt lange, uelegante dobbelt navn. Men i hvert fald ærlig varebetegnelse!*

tilgrænsende forskningsfelt, LCT, Legitimation Code Theory (Maton 2013), præsenteret for første gang. Også inden for et af de gamle, etablerede felter, uddannelsessektoren, skete der nyudviklinger. Anvendelsen af SFL blev taget ind i de enkelte fag, stadig tættere på praksis (Christie & Maton 2011) og ud i skolen som institutionel, administrativ ramme. Tilsammen afspejler det at foreningens interessefelt i høj grad blev sporet ind på betydningskonstruktion i sociale kontekster.

NSFL i 2024 var som nr. 20 en jubilæumskonference der gav anledning til en slags statusrapport: hvor er vi kommet fra og hvor er vi nu? I invitationen karakteriserede arrangørerne den aktuelle situation sådan:

Som en utilsigtet konsekvens synes der at være opstået en kløft mellem på den ene side sprog og på den anden side det multimodale, mellem SFL og socialsemiotik. SFL og socialsemiotik byder på en bred palet af analytiske perspektiver på betydningskabelse både sprogligt og multimodalt.

nordisksfl.org

Forholdet mellem socialsemiotik og SFL så man her som en utilsigtet udvikling hvor *og*'et i virkeligheden var blevet fortolket som et *eller* mellem socialsemiotik alias multimodalitet på den ene side og SFL alias verbalsprog på den anden. Men ifølge arrangørerne burde det ikke være sådan: genstandsfeltet for SFL og socialsemiotik er fælles: *og*'et betyder både-og. Med temaet *Sprogets rolle i vores multimodale tilgang til verden* efterspurgte man belysninger af dette problemfelt.

I løbet af disse år fik foreningen en ny formand, Gunhild Kvåle, og en ny hjemmeside hvor foreningens årsmøder fik en central placering (nordisksfl.org). De mange nye felter og den øgede interesse for multimodalitet eller diskursanalyse, en term som også blev brugt, var forskningsområder som både blev opdyrket af gamle medlemmer af foreningen, og også tiltrak nye medlemmer.

Traditionen med konferencerapporter fortsatte i denne periode, og de udkom alle elektronisk (Kruse & Rustand 2021, Lassen & Sigsgaard 2020, Nørgaard et al. 2022). Det afspejler naturligvis at den altdominerende kommunikationsform var blevet elektronisk. Forårsaget af COVID-19 blev to konferencer, i 2020 og 2021, afholdt online, men den oplevelse understregede betydningen af at afholde NSFL ansigt til ansigt, og helt uden forstyrrende mulighed for også at følge konferencerne online.

Opsamling. Perioden 2014-2024. SFL og Socialsemiotik: betydning

Igen i denne tredje periode ændredes foreningens semiotiske rum. Det var især feltet der udvikledes, mens der næsten ingenting skete med kommunikationsmåden.

Hvordan så feltet ud?

Udviklingen fra anden periode blev forstærket: inden for teorien bevægede interessen sig opad i sprogmodellen, til kontekst, register, semantik fordi nye områder blev inddraget, især multimodale. Interessen samlede sig om diskurs: hvilken betydning der konstrueres og hvilken funktion en given diskurs har i den sociale kontekst, fx multimodale æstetiske tekster, digital kommunikation, bæredygtighed, sundhedsvæsen, uddannelsessektor.

Hvilke relationer og kommunikationsmåder var der?

Det var ikke de store ændringer der skete i deltagerkredsen: det var stadig overvejende humanistiske forskere og undervisere, men de anvendte i højere grad teorien på forskningsområder uden for humaniora, fx medicin og naturvidenskab. Også over for de mange nye og forskelligartede erfaringsområder der blev præsenteret på NSFL, var der en åben og positiv holdning. Måden der

blev kommunikeret på, blev i stadig større omfang elektronisk med online-udgivelser. Foreningens hjemmeside blev stadig primært brugt til informationer om de årlige møder. Medlemmernes rolle i foreningen var uændret at præsentere deres forskning og udgivelser på konferencerne og dermed gøre dem kendt i Norden.

Hvilken betydning fik foreningen for Norden?

Foreningen satte sig fast som institution. Egentlig ændredes dens betydning for Norden sig ikke væsentligt i denne periode. Der blev forsket i sprog og i andre betydningssystemer, og foreningen var kontaktrammen om udveksling og inspiration.

Og så: NSFL nu og i fremtiden?

I forhold til foreningens formål går det godt. Foreningen fremmer kendskabet til socialesemiotik og systemisk funktionel beskrivelse af de nordiske sprog.

De udviklinger som arrangørerne af 20. NSFL i 2024 advarede imod, kan imidlertid have en indbygget tendens til at et indgående kendskab til den socialesemiotiske teoridannelse, SFL, om ikke forsvinder, så dog udvandes. Risikoen kan med Mary Macken-Horariks ord ses i lyset af at det kan være besværligt at sætte sig ind SFL:

Many scholars with an interest in discourse analysis would turn to social semiotics rather than SFL because it demands less investment. (Maagerø et al. 2022: 59)

Det spørgsmål der for mig at se rejser sig, er om det er muligt at adskille socialesemiotik fra SFL: at forske i multimodalitet uden SFL. I *Language as social semiotic* (1978) anvender Halliday termen socialesemiotik om det verbalsproglige betydningssystem og betegner det *higher order system*, dvs. et betydningssystem med en udviklet grammatik (Andersen et al. 2015: 2). Men andre anvender også termen om alle betydningssystemer, også systemer uden grammatik hvor der til ét tegn svarer én betydning som i et trafiklys: *primary semiotic systems*. Clare Painter formulerer det sådan:

'Social Semiotics' I think is the broader term that encompasses any semiotic system, any system of meaning, any symbolic system that operates in our lives. Linguistics is the study of language, as perhaps the principal semiotic system, and the one that is probably most crucial in the context of learning and education. And in life, probably. I think Michael would say: yes, in life too. (Maagerø et al. 2022: 102)

For Clare Painter betegner socialesemiotik alle betydningssystemer, men på linje med Halliday forstår hun sprogsystemet som det altafgørende betydningssystem. En fremtidig opgave for NSFL kunne være at belyse samspillet mellem socialesemiotik og SFL. Temaet for 20. NSFL i 2024 *Sprogets rolle i vores multimodale tilgang til verden* kan stadig trænge til en udforskning, ikke mindst i en verden hvor sprogsystemet og andre betydningssystemer væves sammen i den globale politiske kamp om magten og samfundets goder.

Referencer

- Andersen, Thomas H. (2007). *Sæt ord på!* Odense: Syddansk Universitetsforlag.
 Andersen, Thomas H. & Morten Boeriis (eds.) (2012). *Nordisk Socialesemiotik. Pædagogiske, multimodale og sprogvidenskabelige landvindinger*. Odense: Syddansk Universitetsforlag.
 Andersen, Thomas H. & Alexandra E.M. Holsting (2015): *Teksten i grammatikken*. Odense: Syddansk Universitetsforlag.

- Andersen, Thomas H. & Flemming Smedegaard (2005). *Hvad er meningen?* Odense: Syddansk Universitetsforlag.
- Andersen, Thomas H., Morten Boeriis, & Alexandra E. M. Holsting (eds.) (2013). Særnummer af *RASK – International journal of Language and Communication*. <https://www.sdu.dk/en/om-sdu/institutter-centre/iks/forskning/forskningspublikationer/rask/issues/39>.
- Andersen, Thomas H., Uwe H. Petersen & Flemming Smedegaard (2001). *Sproget som ressource*. Odense: Syddansk Universitetsforlag.
- Andersen, Thomas H., Morten Boeriis, Eva Maagerø & Elise S. Tønnessen (2005). *Social Semiotics. Key Figures, New Directions*. London: Routledge.
- Berge, Kjell L. & Eva Maagerø (eds.) (2005). *Semiotics from the North*. Oslo: Novus Forlag.
- Berge, Kjell L., Patrick Coppock, Eva Maagerø (eds.) (1998). *Å Skape mening med språk. En samling artikler av M.A.K. Halliday, R. Hasan, J. R. Martin*. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag.
- Bernstein, Basil (1971). *Class, Codes and Control I*. London: Routledge & Kegan.
- Christie, Frances & Karl Maton (eds.) (2011). *Disciplinarity. Functional Linguistic and Sociological Perspectives*. London: Continuum.
- Halliday, Michael A. K. (1978). *Language as Social Semiotic: The Social Interpretation of Language and Meaning*. London: Edward Arnold.
- Halliday, Michael A. K. & Christian M. I. M. Matthiessen (2014). *An introduction to Functional Grammar*; 4th ed. London: Routledge.
- Holmberg, Per & Anna-Malin M. Karlsson (2006). *Grammatik med betydelse: en introduktion till funktionell grammatik*. Uppsala: Hallgren & Fallgren.
- Hållsten, Stina, Hanna S. Rehnberg & Daniel Wojahn (eds.) (2013): *Sex nordiska studier i systemisk-funktionell lingvistik*. Stockholm: Södertörns högskola. <https://sh.diva-portal.org/smash/get/diva2:655788/FULLTEXT01.pdf> (accessed 08-05-2026).
- Kress, Gunther R. & Theo van Leeuwen (1996). *Reading Images: The Grammar of Visual Design*. London: Routledge.
- Kruse, K. L. & K. A. Rustand (eds.) (2021). *Sosialsemiotikk, sakprosa og multimodalitet. Tilegnet Eva Maagerø. Sakprosa*, 13(1). <https://journals.uio.no/sakprosa/issue/view/764>. (Fra konferencen i Vestfold 2019).
- Kvåle, Gunhild, Eva Maagerø & Aslaug Veum (eds.) (2015). *Kontekst, språk og multimodalitet: Nyere sosialsemiotiske perspektiver*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Lassen, I. & A.-V. M. Sigsgaard (red.), 2020. *Globe: A Journal of Language, Culture and Communication* vol. 10. Særnummer: *Nordisk SFL i praksis og teori*. Åpen tilgang fra <https://journals.aau.dk/index.php/globe/issue/view/372/148>. (Fra konferencen i Aalborg 2018).
- Loman, Bengt (ed.) (1974): *Barnspråk i Klasssamhälle*. Lund: LiberLäromedel.
- Maton, Karl (2013). *Knowledge and Knowers. Towards a realist sociology of education*. London: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203885734>
- Mulvad, Ruth (2002a): *Et ord flyver op. Skriftlighed*. København: Alinea.
- Mulvad, Ruth (2002b): *Kommer tid – kommer sprog*. København: Alinea.
- Maagerø, Eva (2005). *Språket som mening: innføring i funksjonell lingvistik for studenter og lærere*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Maagerø, Eva & Elise S. Tønnessen (2001). *Samtaler om språk, tekst og kultur*. Oslo: LNU/Cappelen.
- Maagerø, Eva, Ruth Mulvad & Elise S. Tønnessen (2022). *Women in social semiotics and SFL, Making a difference*. London: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780429352270>
- Nielsen, M. H. (2019). *En fagperson får ordet: Interview med Uwe Helm Petersen, lektor Emeritus*. SDUnet, Syddansk Universitet. (Hentet fra internt intranet; nu utilgjengelig).

- Nørgaard, N. & C. A. Maagaard (red.), 2022: *SFL, Socialsemiotik og den kommunikerende organisation*. Special issue av RASK – International journal of Language and Communication.
https://www.sdu.dk/en/om_sdu/institutter_centre/isk/forskning/forskningspublikationer/rask/issues/55 (Fra konferencen organiseret af SDU i 2021).
- O'Donnell, Mick (n.d.). *Michael Alexander Kirkwood Halliday. A Biography*.
<http://isfla.org/Systemics/History/HallidayLifePart1-2-vOct08.pdf>. Accessed 08-05-2026.
- van Leeuwen, Theo (2005). *Introducing Social Semiotics* (2005). London: Routledge.
- Vedtekter. Nordisk Forening for SFL og Socialsemiotikk (2014). <https://nordisksfl.org/>. Accessed 08-05-2026.

Links

European Systemic Functional Linguistics Association, <http://www.esfla.org/>
 Foreningen for SFL i Professionerne i Danmark. www.sprogbaseretaling.dk
 international Systemic Functional Linguistics Association. <http://isfla.org/>
 Nordisk Forening for SFL og Socialsemiotik. <https://nordisksfl.org/>